

ÄNGLAR & DRAKAR

Gotlands kyrkor en kulturskatt

CHRISTER JONSON EVA SJÖSTRAND

BENGT AF GEIJERSTAM

Bokrecensioner

Christer Jonson, Eva Sjöstrand & Bengt af Geijerstam: *Änglar och drakar. Gotlands kyrkor en kulturskatt*. Eddy förlag, Visby 2018. Nyutgåva. Mjukband, 280 sidor, rikt illustrerad. ISBN 978-91-85333-84-4.

(Första utgåvan: *Änglar och drakar – en gotländsk kulturskatt*, publicerad av Gotlands Museum, Fornsalens Förlag, Visby 2013. Engelsk utgåva: *Angels & Dragons – Gotlands Cultural Treasures*, i översättning av Kathy Gow Sjöblom, Fornsalens Förlag, Visby 2017.)

Inledningsvis kan konstateras att huvudtiteln inte svarar riktigt mot innehållet. Änglar finns det gott om på bokens sidor, både i text och bild, men drakarna är nog definitivt för få för att motivera deras förekomst i titeln. Men boken är skriven och formgiven för en kulturintresserad, bilburen allmänhet, som kan tänkas lockas av en slående titel. Det ganska obekväma formatet (15x17x4,5 cm, 680 sidor) uppges vara avpassat för bilens handskfack. Eftersom det handlar om inte mindre än 98 medeltida kyrkor så förstår man att materialet av nödvändighet måste komprimeras.

Även om det ingenstans klart framgår är det väl i första hand Eva Sjöstrand, journalist och radioproducent, som står för texten. Den flyter ganska bra men blir på grund av det sammanpressade formatet lite väl koncentrerad. En del tvåra kast antyder också att det här och var huggits bort en del av utrymmesskäl. Hur som helst ligger tonvikten på ett urval av basfakta som kompletterar det rikhaltiga bildmaterialet. Just bildmaterialet är bokens tyngdpunkt och behållning, särskilt för ikonografen. Fotografierna är med några få undantag av utmärkt kvalitet, med god skärpa och färgåtergivning. Helheterna är ganska få

men detaljerna desto rikligare. Det är inte ofta man på ort och ställe, även beväpnad med kikare, kan urskilja så mycket som i bokens bilder.

Det framgår inte klart vem som tagit de enskilda bilderna men man kan ana att det är yrkesfotografen Bengt af Geijerstam som bör tillskrivas flertalet. Urvalet är knappast originellt, men sällan har man skådat de välkända motiven så väl återgivna. Det som ändå stör den vetgirige är bristen på information, som ibland leder till en viss förvirring eftersom bildtexter helt saknas. För det mesta nämns de avbildade motiven i brödtexten, men inte alltid. Den breda målgruppen till trots används en hel del termer som knappast är allmänt bekanta, och en kort lista med förklaringar skulle ha varit på sin plats. Någon egentlig förteckning över den använda litteraturen ges inte utan den som vill läsa vidare hänvisas (s. 9) till några av de vanligaste verken, dock utan bibliografiska uppgifter och stycket är tryckt i närmast mikroskopisk stil. Skälet som anges är att ”källorna är så många att det är ogörligt”, något som inte direkt inger förtroende. Exempelvis verkar man ha missat allt som rör den medeltida stenindustrin och dopfuntsexporten.

Urvalet av faktaupplysningar och bilder kan ibland te sig lite egendomligt. Ett exempel är avsnittet om Martebo, där den kanske mest enastående av alla de berömda s.k. paradisfontarna varken nämns eller återges i bild. Även faktakontrollen lämnar en del övrigt att önska. På tal om dopfonten i Garde (s. 236) anges att dopfontsfundamentet där är ”det enda i sitt slag i Sverige”, vilket är felaktigt; enbart på Gotland finns flera sådana bevarade. Inte sällan är de meddelade upplysningarna hämtade ur äldre verk som inte alltid hållit för tidens och vetenskapens tand. Vad gäller den välkände smeden på Öjas nordportal påstås frankt (s. 668) – med indirekt hänvisning till Johnny Roosval – att det är St Eligius, något som måste betecknas som allt annat än säkert (jfr recensentens artikel i detta nummer av ICO).

Dessa anmärkningar till trots måste man medge att det är både intressant och inspirerande att bläddra igenom boken, särskilt på grund av det utmärkta bildmaterialet. En biltur på Gotland med *Änglar och drakar* i handskfacket skulle faktiskt inte kännas helt fel. Den bör dock, för den som har siktet inställt på medeltiden, med fördel kompletteras med någon av de guideböcker som sätter in kyrkobyggandet i ett större sammanhang, exempelvis Anders Andréns *Det medeltida Gotland* (Historiska media 2011).

Lars Berggren